

DEPREMLERE KARŞI ÖNLEMLER BÜTÜNLÜĞÜ VE GÜVENLİ YAPILAŞMA İÇİN YENİ BİR YAPI DENETİM YASASI ÇIKARILMALIDIR.

TMMOB'ye Bağlı İlgili Odaların Görev ve Yetki Alanına Giren Kamusal Nitelikli Mesleki Denetim, Yeterlilik, Eğitim ve Belgelendirme Hizmetlerine Dayalı Yeni Bir Yapı Denetimi Modeli Benimsenmelidir.

Deprem, çok bilimli bir mühendislik, mimarlık alanı olmasına karşın ülkemizde bu disiplinler geriletmeye çalışıldığı için gerekli katkılar alınamamaktadır. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Makina Mühendisleri Odası (MMO), bu duruma karşı etkin bir duruş sergilemekte; meslek ve uzmanlık alanlarından hareketle mühendislik eğitim, belgelendirme ve mesleki teknik denetim esas ve standartlarının yerleşmesine özel bir önem vermektedir. Odamız konut, sanayi, enerji, ulaşım v.b. birçok alana dek uzanan tesisat-mekanik tesisat sistemlerinin toplumsal yaşam, deprem ve diğer afetlerde taşıdığı önem itibarıyla, *Türkiye'de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odası'nın Önerileri Oda Raporundaki* bazı temel hususları, 1999 Marmara Depreminin 11. yıldönümünde kamuoyunun dikkatine sunmaktadır.

Türkiye bir deprem ülkesi

Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası ve bu haritaya esas sismosite verilerine göre, Türkiye topraklarının yüzde 93'ü, nüfusunun ve sanayi kuruluşlarının yüzde 98'i, barajlarının yüzde 95'i ve enerji santrallerinin yaklaşık yüzde 50'si deprem bölgeleri içinde yer almaktadır.

1999 Marmara depremi 20. yüzyılın en büyük depremleri arasında

20. yüzyılda dünyada gerçekleşen 31 büyük çaplı deprem arasında Türkiye'nin en büyük iki depremi olan Marmara ve Erzincan Depremleri de yer almıştır. Erzincan depreminde 116 bin 720 bina ağır hasar görmüş ve 32 bin 962 yurttaşımız yaşamlarını kaybetti. 17 Ağustos 1999'da merkez üssü Kocaeli/Gölcük Marmara depreminden, Ankara ve İzmir'e kadar geniş bir alan ve yoğunlukta yaklaşık 16 milyon insan değişik düzeylerde etkilendi. 1999 Marmara depreminde 112 bin 724'ü yıkık ve ağır hasarlı olmak üzere toplam 376 bin 479 konut ve işyerinde hasar saptandı, 133 bin 683 bina çöktü, 17 bin 480 yurttaşımız yaşamlarını kaybetti, 43 bin 953 kişi yaralandı, 600 bin kişi evsiz kaldı. Resmi olmayan rakamlara göre ise ölü sayısı 50 bin, yaralı sayısı da 100 bine yakındır.

Marmara Depreminin maliyetleri TÜSİAD'a göre 17 milyar dolar, DPT'ye göre 15-19 milyar dolar, Dünya Bankası'na göre 12-17 milyar dolar olarak belirlenmiştir.

Büyük Çaplı Bir Marmara Depreminin Yaratacağı Ekonomik, Sosyal Tahribat

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) tarafından yapılan çalışmalarda büyüklüğü 7,5 ve 7,7 olan iki ayrı deprem senaryosuna göre oluşacak muhtemel kayıp ve hasar durumu; 50 bin ile 60 bin arasında ağır hasarlı bina, 500 bin ile 600 bin arasında evsiz aile, 70 bin ile 90 bin civarında ölü, 120 bin ile 130 bin civarında ağır yaralı, 400 bin civarında hafif yaralı, bin ile 2 bin noktada su sızıntısı, 30 bin doğalgaz servis kutusunda gaz çıkışı, 140 milyon ton enkaz, 1 milyon kişi için kurtarma operasyonu, 330 bin çadır, 50 milyar dolar civarında maddi kayıp olarak tahmin edilmektedir.

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü'nün raporlarına göre de İstanbul'da toplam 35-40 bin binanın tamamen, 70 bin binanın ağır, 200 bin binanın da orta derecede hasar göreceği öngörülmüyor. Bu kapsamda, sadece İstanbul'da kayıpların 11 milyar dolarlık kısmının yalnızca bina hasarlarına bağlı olacağı tahmin edilmektedir. Bu noktada depreme karşı alınan önlemler konusu son derece önem taşımaktadır.

Mühendislik; piyasacı bir zihniyetle 'maliyet'e feda ediliyor

İlgili bir Bakanlık tarafından 2010-2014 yıllarını kapsayacak olan Stratejik Plan kapsamındaki "Stratejik Yönetim Projesi Süreç Raporu"nda söylenen, "*Çok sayıda binanın detaylı mühendislik hesapları ile deprem güvenliğini belirlemek hem insan kaynağı hem de finansal açıdan mümkün değildir. Bu nedenle alternatif bir yola ihtiyaç vardır. Bu proje kapsamında mevcut yapı stoğundaki riski yüksek binaların detaylı mühendislik hesapları kullanılmadan hızlı bir biçimde belirlenebilmesi için hızlı değerlendirme yöntemleri geliştirilmesi planlanmaktadır*" şeklindeki yaklaşım bilimsel teknik gereklilikler açısından kabul edilemez niteliktedir; mühendisliğin kamusal hizmetten tasfiyesini öngörmektedir. "İnsan kaynağı" gerekçesindeki mühendislik faktörünün, işsiz mühendisler gerçeğinin atlanarak değerlendirilmesi ve detaylı mühendislik hesapları gereklerinin bir "maliyet" ve "finansal" sorun olarak görülmesi, toplumun can ve mal güvenliğinin nasıl ele alındığını göstermektedir.

Yapı denetiminin mevcut durumu

81 ilimizin 55'inin Birinci Derece Deprem Bölgesinde bulunmasına karşın Yapı Denetim Yasasının 2001'de yalnızca 19 ili kapsamına alması, tüm illere ise ancak 1 Ocak 2011'den itibaren yayılacak olması; Deprem Şurası, Ulusal Deprem Konseyi gibi oluşumların devre dışı bırakılması ve mühendislik, mimarlık hizmetlerine gereken önemin verilmemesi, deprem önlemlerinin ülkemizdeki yetersizliğine ilişkin ciddi ipuçları sunmaktadır.

Türkiye'de 17 milyon civarındaki yapı stoğunun yüzde 67'si ruhsatsız ve kaçak, yüzde 60'ı 20 yaş üzeri konutlardan oluşmakta ve yüzde 40'ı depreme karşı güçlendirilmesi gerekir durumdadır. İşte bu noktada *yapı denetimi* konusu birinci derecede önem taşımaktadır.

1999 Marmara depremi sonrasında yapılan yapı denetimi düzenlemeleri sorunları çözememiş, kamusal denetim alanını ticarileştirerek özelleştiren, katılımcılığı reddeden, meslek odalarının önerilerine kapılarını kapatan bir anlayış tercih edilmiştir. Depremle ilgili en önemli yasal düzenlemelerden biri olan 2001 tarihli 4708 sayılı Yapı Denetim Yasasında kamu yapıları denetim dışı kalmakta ve TMMOB'ye bağlı ilgili Odaların yasa ve yönetmeliklerce tanınmış görevleri içinde bulunan mühendislik, mimarlık hizmetlerinin mesleki yeterlilik, eğitim, belgelendirme ve denetleme boyutları içerilmemektedir. Diğer yandan yasa, yapıları yalnızca bina taşıyıcı sistemlerden ibaret görmektedir. Oysa Marmara Depremi sonrası yapılan incelemeler, oluşan kayıpların % 80'e varan kısmının, taşıyıcı sistemlerin gördüğü zarara bağlı olarak tesisatlarda oluşan hasarlar nedeniyle meydana geldiğini göstermiştir.

17 Ağustos 2010 Unutmadık, Unutturmayacağız
Yürüyüşü

Deprem sorununa kalıcı önlemler için öneriler

Deprem sorununa güvenli önlemler açısından yapılması gereken bazı temel hususlar şunlardır.

- Deprem öncesi, deprem sırası ve sonrasında yapılacak çalışmalara ilişkin kamu ve toplum yararını temel alan Ulusal Deprem Stratejisi, Türkiye Deprem Master Planı ve Afet Yönetimi Stratejik Planı oluşturulmalıdır.

- Yapı denetimi uygulamasını yönlendiren her türlü karar sistemi, ilgili bütün kurum ve kuruluşların katılımıyla oluşturulmalıdır. İmar, Yapı, Dönüşüm Alanları, Yapı Denetim ve Afet Yasaları; TMMOB ve bağlı ilgili Odalar, üniversiteler ve ilgili kesimlerin katılımıyla düzenlenmeli; bu kuruluşlar mevzuat süreçlerinin asli unsurları olarak tanınmalıdır.

- Mevcut Yapı Denetim Yasasının öngördüğü, ticari yanı ağır basan yapı denetim şirketi modeli yerine; uzmanlık ve ahlaki niteliklere sahip yapı denetçilerinin etkinliğine dayalı, meslek odalarının sürece etkin katılımını sağlayacak yeni bir planlama, tasarım, üretim ve denetim süreci modeli benimsenmelidir. Mevcut yasa iptal edilerek yeni bir yasa çıkarılmalı; 3194 Sayılı İmar Yasası ve bağlı ikincil mevzuat, söz konusu model esas alınarak yeniden düzenlenmelidir.

- Bütün kamu yapıları yasa kapsamına alınmalı; TOKİ, KİPTAŞ vb. kuruluşların inşaatlarının denetimi, yeni yapı denetim sistemine dahil edilmelidir.

- Denetçi belgeleri ve takibi TMMOB'ye bağlı Odalar tarafından verilmeli; yapı denetimi mekanizmasında yer alan meslektaşların sicillerinin tutulması ve meslek içi eğitimler TMMOB'ye bağlı Odalarca yapılmalıdır.

- Bina ve doğal eki mekanik tesisatının tasarım, üretim ve bakımında üretenler ve denetleyenler MMO tarafından belgelendirilmiş konunun uzmanı mühendisler olmalı, bu husus bütün yasal düzenlemeler ve Yapı Denetimi Yasasında yer almalıdır.

- TMMOB tarafından hazırlanan "Yetkili Mühendis, Mimar ve Şehir Plancılarının Belirlen-

irilmesi ve Belgelendirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı" ivedilikle yasallaşmalıdır.

- I. ve II. sınıf gayri sıhhi müesseseler kapsamındaki endüstriyel tesislerin birbirlerine güvenlik-yaklaşma mesafeleri konusunda gerekli çalışmalar yapılarak standart ve koşullar imar mevzuatına aktarılmalı; bu mesafeler içindeki alanlar Bakanlar Kurulu Kararı ile "afet bölgesi", "yapı yasaklı alan" ilan edilmelidir.

- Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, makina, elektrik mühendisleri ve mimarların tasarım, üretim ve denetim aşamalarında aktif rol üstlenebilecekleri şekilde düzenlenmelidir.

- Okullar, hastaneler başta olmak üzere kamu yapılarının depreme karşı güvenli olup olmadıklarının konunun uzmanı mühendisler tarafından tespitine yönelik çalışma başlatılmalı, üniversiteler, TMMOB'ye bağlı ilgili Odalar ve Belediyeler bu çalışmada yer almalıdır.

- Sağlık, su, yağmur suyu, atık su, sıcak su, kızgın su, buhar, kızgın yağ, ısıtma, soğutma, asansör, doğalgaz, LPG, sanayi gazı, yakıt, yangın, acil durum, ışıklandırma, yangın, elektrik, yalıtım, güvenlik, depolama, havuz, iletişim ve ulaştırmaya ilişkin tüm tesisat uygulamaları deprem, acil ve afet durumları açısından incelenmeli ve TMMOB'ye bağlı ilgili Odaların eğitim, belgelendirme, denetim süreçlerine tabi olmalıdır.

- Doğalgaz, elektrik, ısıtma kazanları, jeneratörler ve gaz tesisatları için erken uyarıcı ve gaz/akım kesici sistemler uygulanmalı, denetimleri meslek odalarınca yürütülmelidir. Doğalgaz firmalarının MMO'dan yetki belgeli mühendislerle çalışması sağlanmalı; doğalgaz projeleri ve montaj denetimlerinin MMO'nun mesleki denetiminden geçirilmesi sağlanmalıdır.

- Yapı Sigortası ve Mesleki Sorumluluk Sigortası sistemine bir an önce geçilmelidir.

MMO, bu konularda bütün yetkilileri gerekli adımları atmaya ve işbirliğine çağırılmaktadır.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu Başkanı
Ali Ekber ÇAKAR